

TRANSKULTURNÍ OŠETŘOVATELSTVÍ – POHLED SESTER, KTERÉ PRACOVALY V CIZINĚ

TRANSCULTURAL NURSING – A VIEW OF NURSES WORKING ABROAD

Ludmila Koudeláková¹

Abstrakt

Východiska: Příspěvek se zabývá pohledem sester, které získaly pracovní zkušenost v cizině, na ošetrovatelskou péči v zahraničí a následně v České republice. Příspěvek popisuje základní pohledy sester, jak vnímají poskytování a způsoby ošetrovatelské péče v cizině a v České republice.

Cíl: Hlavní cíl je popsat pohled sester, které pracovaly v cizině. Mezi dílčí cíle výzkumného šetření patří dosažené vzdělání a důvod, proč sestry odjely do ciziny. Náplň práce sestry a její hodnocení, největší rozdíly v práci sestry u nás a v dané zemi. A co bylo nejtěžší po návratu do České republiky a nynější pohled na zdravotnictví v cizině a v tuzemsku.

Metody: Metodika využívá interpretační, narativní metody. V rámci výzkumného šetření jsou použity polostrukturované rozhovory a je vytvořen scénář kvalitativního výzkumu.

Výsledky: Výsledky byly vyhodnoceny kvalitativním kódováním, analýzou dat a interpretací výsledků.

Diskuze: Ve výzkumném šetření se setkáváme s osobnostmi sester, které mají zkušenosti z odlišného kulturního prostředí. Z výzkumného šetření vyplývá, že sestry jsou ovlivněny zkušeností v multikulturním prostředí, vnímají přínosy této pracovní zkušenosti a také problémy související s pracovní zátěží. Nejdůležitější se jeví seznámení se s novými přístupy, které vedly k otevřenosti a možnosti pracovat v multikulturním prostředí, s ohledem na vytvoření si kulturních kompetencí a přínos sester s kulturními kompetencemi v praxi.

Závěry: Sestry pracující v kulturně rozmanitém prostředí mají cenné znalosti a zkušenosti v oblasti mezilidské kulturní komunikace. Tyto zkušenosti a znalosti je důležité předávat v rámci ošetrovatelské praxe.

Klíčová slova

sestra, transkulturní ošetrovatelství, práce v zahraničí, poskytování péče

¹ Fakulta zdravotnických věd, Univerzita Palackého v Olomouci

Abstract

Background: The paper deals with the view of nurses who have gained work experience abroad, nursing care abroad and subsequently in the Czech Republic. The paper describes the basic views of nurses, how they perceive the provision and methods of nursing care abroad and in the Czech Republic.

Aim: The main aim is to describe the view of nurses who worked abroad. One of the partial goals of the research survey is the achieved education and the reason why the nurses went abroad. The content of the nurse's work and its evaluation, the biggest differences in the nurse's work in our country and in the given country. And what was the hardest thing after returning to the Czech Republic and the current view of health care in homeland and abroad.

Methods: The methodology uses interpretive, narrative methods. Semi-structured interviews are used in the research survey and a qualitative research scenario is created.

Results: The results were evaluated by qualitative coding, data analysis and interpretation of the results.

Discussion: In the research survey we meet personalities of nurses who have experience from different cultural backgrounds. The research shows that nurses are affected by experience in a multicultural environment, they perceive the benefits of this work experience as well as problems related to workload. The most important thing seems to be to get acquainted with new approaches that have led to openness and the opportunity to work in a multicultural environment, with regard to the creation of cultural competencies and the contribution of nurses with cultural competencies in practice.

Conclusions: Nurses working in a culturally diverse environment have valuable knowledge and experience in the field of interpersonal cultural communication. This experience and knowledge are important to pass on in nursing practice

Keywords

nurse, transcultural nursing, abroad, nursing care

ÚVOD

Príspevek sa zaoberá výskumným šetrením v oblasti transkulturného ošetrovateľstvá. Vychádza z teórie kultúry a výchozími body transkulturného ošetrovateľstvá, kulturní pluralitou, kulturní difúzií, kulturní mezerou a prenosu kulturných prvků v rámci ošetrovateľskej péče (Soukup, 2000). Zaoberá sa pohľadom sestier, ktoré pracovali v zahraničí, na ošetrovateľskou péču v zahraničí a poté v Českej republike. Kulturní kompetence je proces, ktorý sa rozvíja jako

důsledek národních i mezinárodních zkušeností. Sestry jsou schopny porozumět základům různých kultur, když se učí a prožívají situace v ošetrovatelské péči v mezinárodním prostředí (Granel et al., 2021). Existuje jasná souvislost mezi kulturní kompetencí a nejvhodnější péčí (Savicki, 2008) a péčí zaměřenou na pacienta (Darnell a Hickson, 2015). V rámci transkulturního ošetrovatelství víme, že mnoho sester dokáže uplatnit poznatky o nových kulturách a kulturních prvcích do ošetrovatelské péče (Mráčková, 2019). Nositelé stejné kultury mají společný jazyk, hodnotový systém, podobné vzorce chování a uvažování (Soukup, 1994). Studie zabývající se problematikou transkulturního ošetrovatelství ukazují implementaci kulturních prvků do ošetrovatelské péče (Caglar et al., 2020; Im et al., 2018). Proto je důležitý pohled sester, které poznaly úroveň a rozsah péče v zahraničí. Zda narazily na kulturní mezery v ošetrovatelské péči a setkaly se s kulturní pluralitou.

CÍL PRÁCE, ORGANIZACE VÝZKUMU

Hlavní cíl je popsat pohled sester, které pracovaly v cizině. Mezi dílčí cíle výzkumného šetření patří dosažené vzdělání a důvod, proč sestry odjely do ciziny. Náplň práce sestry a její hodnocení, největší rozdíly v práci sestry u nás a v dané zemi. A co bylo nejtěžší po návratu do ČR a nynější pohled na zdravotnictví v cizině a tuzemsku.

Pro výzkumné šetření bylo použito interpretativních, narativních metod a byl vytvořen scénář otázek pro kvalitativní zpracování výzkumu. Pro poskytování kvalitní ošetrovatelské péče je důležité pochopení zdraví a nemoci v kontextu různých kultur. K tomu dojde jen při hlubším pochopení života těchto lidí (Faber, 2019). Sestry, které pracovaly nebo prováděly výzkum v zahraničí, se s touto problematikou setkávají každodenně. Příspěvek popisuje základní pohledy sester a to, jak vnímají poskytování a způsoby ošetrovatelské péče. Hlavním nástrojem interkulturně kompetentního zdravotníka se stává účelná komunikace, založená na poznání individuálních potřeb pacienta. Základní myšlenkovou linií je skutečnost, že v současnosti neexistuje kulturně homogenní společnost. Z tohoto důvodu není možná kulturní generalizace, ale nezbytná je individuální akceptace. Každý jedinec je individuální kulturní entitou s unikátními projevy, požadavky a potřebami (Pokorná, 2015). A toto se týká obou stran ošetrovatelského procesu, nejen nemocných, ale také sester.

METODIKA

V rámci metodiky jsou použity interpretační, narativní metody. Ve výzkumném šetření je použito polostrukturovaných rozhovorů a je vytvořen scénář kvalitativního výzkumu. Pro analýzu dat byl využit nástroj QDA Miner Lite. Vyhodnocování výsledků proběhlo kvalitativním kódováním, analýzou dat a interpretací výsledků. Byly sledovány aspekty ošetrovatelské péče a největší rozdíly v náplni práce sester a práce v multikulturním týmu. Mezi hlavní kritéria bylo zahrnuto dosažené vzdělání a důvod, proč odjely sestry do ciziny. Sesterská práce, její hodnocení a co bylo nejtěžší po návratu do České republiky. Také nynější pohled na zdravotnictví tady a v cizině.

Popis výzkumného souboru: Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 10 participantů. Jednalo se o odborné pracovníky ve zdravotnictví, a to všeobecné sestry a porodní asistentky. Výzkumný soubor byl vybrán pomocí metody stratifikovaného účelového výběru. Kritérium výběru byla možnost pracovního nebo výzkumného pobytu v zahraničí v oblasti ošetřovatelství.

Způsob zpracování dat: rozhovory s participanty byly nahrané na diktafon a zpracovány podle doslovné transkripce. Takto vytvořené transkripce jsou vloženy do počítačového programu QDA Miner Lite, který umožňuje další zpracování. Pro výzkumné šetření byla data analyzována pomocí otevřeného kódování. V programu QDA Miner Lite byla vytvořena síť hlavních kódů a subkódů. Mezi hlavní kódy patřilo dosažené vzdělání a důvod, proč sestry odjely do ciziny, náplň práce sestry a její hodnocení, největší rozdíly v práci sestry u nás a v dané zemi, co bylo nejtěžší po návratu do ČR a nynější pohled na zdravotnictví v cizině a tuzemsku. Hlavní kódy představují důležitá témata, jimž se participanté během rozhovoru věnovali, a subkódy představují konkrétní poznatky a názory. Při použití citací participantů je uvedena zkratka P a číslo participanta (P1 a podobně).

VÝSLEDKY

Tab. 1 Charakteristika respondentů

participant	země	vzdělání
P1	Saudská Arábie	VŠ
P2	Saudská Arábie	VŠ
P3	Velká Británie	VOŠ
P4	Spojené státy americké	VŠ
P5	Spojené arabské emiráty	VŠ
P6	Velká Británie	VŠ
P7	Spojené státy americké	VŠ
P8	Německo	VOŠ
P9	Německo	VŠ
P10	Německo	VOŠ

Vzdělání a důvody

- Dosažené vzdělání

V rámci výzkumného šetření převažovaly sestry s vysokoškolským vzděláním. V menší míře byly zastoupeny sestry s vyšším odborným vzděláním.

- Důvod proč sestry odjely do ciziny

Důvodem, proč sestry odjely do ciziny, bylo přání poznat svět a mít dobré znalosti transkulturního ošetřovatelství. Mezi hlavní uváděná kritéria patřilo poznat svět, zlepšit si jazykové kompetence a finančně se zaopatřit. Také zájem o něco nového, snaha

se odlišit a ekonomická situace v zemi, do které se rozhodly odcestovat. „Nejdůležitější pro mě bylo vyzkoušet něco nového a to poté, co jsem vystudovala, abych toho později nelitovala“ (P3).

Náplň práce sestry

- Sesterská práce a její hodnocení

Mezi nejčastěji zmiňované nároky byl velký tlak na vzdělání v cizině. Přestože sesterská kvalifikace byla podmínkou, velmi se dbalo na sjednocení vzdělávání, důvodem bylo hlavně to, že sestry, které pracovaly v dané oblasti, pocházely z celého světa. „Požadavek na vysokou odbornou kvalifikaci sester, byl považován na nejdůležitější“ (P5). Často se sestry z výzkumného vzorku setkávaly se dny, které byly určeny pouze pro vzdělávání personálu. Tyto dny se každoročně opakovaly. Mezi výhody, které sestry opakovaně vyjadřovaly, a které ve své práci nejvíce zaznamenávaly, bylo hodnocení postavení personálu. Práce sestry jako samostatná odpovědná práce, která má oddělenou lékařskou větev a sesterskou větev. Z odpovědí participantů vyplývalo, že tímto docházelo k lepší komunikaci. A také díky vysokému hodnocení samostatnosti byla komunikace velmi přímá. Mezi nejvíce uplatňovanými principy v rámci analýzy bylo seznámení se s novými přístupy, které vedly k otevřenosti, a možnosti pracovat v multikulturním prostředí.

- Největší rozdíly v práci sestry u nás a v dané zemi

Jako největší rozdíl vnímaly sestry více kompetencí kladené pouze na sestry. „V Českém zdravotnictví hodně spoléháme na lékaře“ (P8). Velký důraz byl kladen na vzdělání sester. Výhodou byla možnost přístupu i do jiných částí zdravotnického zařízení než jen těch částí, kde sestry pracovaly. A byla patrná větší informovanost personálu. Rozdíl v péči hlavně shledávaly sestry v respektování duchovních hodnot, byl kladen velký důraz na náboženskou stránku. „Týkalo se to hlavně Ramadánu, kdy jsme hodně umožňovaly plánování směn“ (P2). Další výhodou sestry vnímaly v míře optimismu. Na kladení preciznosti v práci sestry, lpění na přesném provádění péče. Výhodou spatřovaly v příjemné atmosféře. Možnosti využívat všechny prostory a jejich dostatečnou velikost. Jako důležitý aspekt bylo uvedeno dobrovolnictví. „Dobrovolníci byli vnímáni jako součást týmu“ (P7). Dalším aspektem byl přístup rodiny a podílení se na ošetrovatelské péči. Jedna z nejvíce zmiňovaných oblastí bylo komfortní vybavení zdravotnického zařízení.

- Co bylo nejtěžší po návratu do České republiky?

Mnozí z participantů zdůrazňovali fakt, že největší problém bylo znovu si zvyknout na prostředí. „Nejenom v práci, ale i tak celkově“ (P9). Také snaha o změnu, která není okamžitá, ale pozvolná. Byly uváděny důvody, kdy jim nebylo porozuměno, Uváděly, že ostatní nechápali, proč se vrátily. Jako velkou nevýhodu participanté uváděli, že se lidé „bojí“. „Byl to pro mě kulturní šok“ (P1). „Po dlouhé době jsem zase byla na začátku“ (P8). Participanté uváděli, že ačkoliv se posunuli v odbornosti, získali cenné zkušenosti, nebyli kladně přijati v nemocnici. „Získala jsem práci na odloučeném pracovišti, kde nebyla možnost růstu. Trvalo chvíli, než jsem mohla pokračovat v kariéře“ (P1) Také jako důležité kritérium byla uváděna samostatnost v rozhodování, schopnost samostatné práce.

- Nynější pohled na zdravotnictví tady a v cizině.

Z rozhovorů vyplynuly určité znaky, které byly hodnoceny jako zkušenosti z ciziny. Postupem času byly vnímány jako výhoda v kariéře. Sestry uváděly ve své nynější práci širší rozhled a větší schopnost adaptability. Mezi další výhody také kontakty, rozhled a odolnost vůči stresu. Jako výhodu českého zdravotnictví pak vyzdvihovaly to, že se jedná o homogenní prostředí. Mezi zmiňované výhody patří vysoká úroveň zdravotnictví a relativně nízká míra multikulturního prostředí. Podle participantů se jedná o homogenní společnost, kde v České republice není jazyková bariéra „*např. angličtina versus arabština*“ (P2), a že jazyk klientely je stejný. Všichni participanté hodnotí své zahraniční zkušenosti kladně. Sestry shodně uvedly, že jsou rády, že tyto zkušenosti získaly. A také, že tyto zkušenosti a znalosti může předávat dál v rámci ošetrovatelské praxe.

DISKUZE

Oblast transkulturního ošetrovatelství je jedna z velmi důležitých oblastí péče o nemocného. V rámci České republiky se setkáváme s kontaktem zdravotnického personálu s relativně homogenní skupinou obyvatelstva. Přínosem pro praxi je pohled zdravotních sester, které byly v přímém kontaktu kulturní péče o nemocného. V literatuře se setkáváme s kulturními koncepty (Faber, 2019), poskytování péče (Caglar et al., 2020), vzdělávání sester v oblasti transkulturního ošetrovatelství (Granel et al., 2021). Problematika sester, které pracovaly v zahraničí, je přínosná pro další praxi (Hettnerová, 2017). Ve výzkumném šetření se setkáváme s konkrétními osobnostmi sester, které mají zkušenosti z odlišného kulturního prostředí. Co se týká interpretace dat v oblasti pohledu sester na práci v cizině, z výzkumného šetření vyplývá, že sestry jsou ovlivněny zkušeností v multikulturním prostředí, vnímají přínosy této pracovní zkušenosti a také problémy související s pracovní zátěží. Nejdůležitější se jeví seznámení se s novými přístupy, které vedly k otevřenosti a možnosti pracovat v multikulturním prostředí. Studie zabývající se kulturními kompetencemi např. (Faber, 2019) uvádí, že bohužel stále existuje omezený výzkum faktorů, které ovlivňují kulturní kompetence sester. A dále uvádí, že k zavádění a podpoře kulturních kompetencí může dojít pouze u dobře kvalifikovaných, angažovaných sester, které jsou si vědomy svých vlastních kulturních hodnot a přesvědčení. Jak zmiňuje (Caniceiro et al., 2018) kulturní kompetence nabývá ještě většího rozměru u zahraničních pacientů nebo při praxi v zahraničí. Poptávka po kulturně kompetentních sestrách roste. Budoucí sestry musí být otevřené vůči mezinárodní spolupráci a ochotné rozvíjet kvalitu péče z kulturního hlediska. Ošetrovatelské vzdělávání v mnoha zemích poskytuje studentům možnost učit se ošetrovatelství v různých kulturách, a přitom absolvovat část studia v zahraničí (Kokko, 2011). Ošetrovatelství čelí zásadní výzvě získat kulturně kompetentní sestry, protože stále více pacientů pochází z různých kultur. V současné době je také poměrně hodně nabídek možnosti vycestovat do zahraničí již v průběhu studia. Také si musíme uvědomit, že výzvy v prostředí výrazně ovlivňují výsledky práce sestry. Z pohledu transkulturního ošetrovatelství, kulturní difúze a přenosu kulturních prvků v rámci ošetrovatelské péče, které jsou významnými aspekty, se kterými byly sestry v každodenním kontaktu, nebyly vnímány jako signifikantní. Přestože sestry působily

v odlišném prostředí, vnímaly zejména nutnost vzdělávání a prostředí bylo zaznamenáno jako komfortní. Sestry v rozhovorech nenaznačily ani v jednom případě rozdílnost a předsudky v rámci své ošetrovatelské práce. Z výzkumu je patrné, že docházelo k určitému rozčarování po příjezdu zpět do vlasti, kde sestry nebyly zcela spokojené se svým postavením. Ve srovnání s touto zkušeností je důležité si uvědomit, že sestry se zkušenostmi ze zahraničí mohou zaměstnavatelům nabídnout mnoho díky své připravenosti na kulturně kompetentní ošetrovatelství.

Jistá limitace výzkumného šetření se jeví v oblasti postavení sester v zahraničí a v České republice. Přestože prestiž sestry je v České republice na vysoké úrovni, zkušenosti sester uvádějí, že postavení sestry v zahraničí je odlišné. Práce sestry je více samostatná a je oddělená na lékařskou větev a sesterskou větev. Přestože práce sestry je podpořena kompetencemi v mnoha oblastech, jistě by bylo vhodné tuto oblast – postavení sestry ve zdravotnictví – podpořit dalším výzkumným šetřením. A uvědomovat si, že je obohacující mít zkušenosti z odlišného kulturního prostředí u ošetřujícího personálu. Sestry vyžadují osobní a profesionální dovednosti, které zahrnují schopnost poskytovat péči různým populacím a spolupracovat napříč obory při poskytování kulturně citlivé kvalitní péče.

Doporučení pro praxi: vzhledem k možnostem univerzálnosti práce sestry, jednotných postupů a snahou o internacionalizaci ošetrovatelské péče je důležité, aby sestry se zahraniční zkušeností byly vnímány plnohodnotně a jako přínos každého interdisciplinárního týmu. Jak uvádí výzkumy (Meaux, Saviers, Traywick, 2021) studium a pobyt v zahraničí je prospěšnou strategií pro rozvoj kulturní kompetence budoucích sester. A znalost kulturních kompetencí je přínosná a potřebná pro celou oblast ošetrovatelství.

ZÁVĚR

Kulturní porozumění a interpersonální komunikace vytváří základ pro ošetrovatelské cíle, vzdělání a dodržování předpisů a jsou zásadní pro bezpečnou a vysoce kvalitní ošetrovatelskou péči. Riziko nesprávné komunikace a potenciální nebezpečí nesprávné péče se u pacienta a ošetřujícího personálu značně zvyšuje, když dochází k jazykové bariéře nebo jiným kulturním nebo sociálním bariérám. Sestry, které vycestovaly do kulturně odlišných zemí, byly pravidelně vzdělávány. Bylo běžné, že pracovaly v multikulturních týmech. Proto sestry pracující v kulturně rozmanitém prostředí mají cenné znalosti a zkušenosti s mezilidskou kulturní komunikací. Tyto zkušenosti a znalosti je důležité předávat dál v rámci ošetrovatelské praxe.

Financování

Výzkum není financován z veřejných zdrojů.

Literatura

ÇAGLAR, S., a BILGILI, N. Transcultural Nursing Care in Turkey. *Florence Nightingale J Nurs*. 2020, roč. 28, č. 1, s. 110–123. Dostupné z: doi: 10.5152/FNJN.2020.18008. ISSN 2687-6442.

CANICEIRO, A., PLAUT, S., RECOUPE E. a VEAUX A. Cultural competency and practising abroad. *Rev Infirm*. Jun-Jul 2018, roč. 67(242), s. 37–38. Doi: 10.1016/j.revinf.2018.03.011. ISSN 1293-8505.

DARNELL, L. K. a HICKSON, S. V. Cultural competent patient – centered nursing care. *Nurs Clin North Am*. 2015, roč. 50, č. 1, s. 99–108. Dostupné z: doi.org/10.1016/j.cnur.2014.10.008. ISSN 0029-6465.

FARBER J. E. Cultural Competence of Baccalaureate Nurse Faculty: Relationship to Cultural Experiences. *J Prof Nurs*. 2019, roč. 35, č. 2, s. 81–88. Dostupné z: doi: 10.1016/j.profnurs.2018.09.005. ISSN 8755-7223.

GRANEL, N., LEYVA-MORAL, J. M a MORRIS, J. et al. Student's satisfaction and intercultural competence development from a short study abroad programs: A multiple cross-sectional study. *Nurse educ pract*. 2021, roč. 50, 102926. Dostupné z: 10.1016/j.nepr.2020.102926. ISSN 1471-5953.

HETTNEROVÁ, M. Získat uznání pro českou sestru v zahraničí je dřina. *Florence*. 2017, č. 1–2, s. 8–11. Dostupné z: <https://www.florence.cz/casopis/archiv-florence/2017/1/ziskat-uznani-je-pro-ceskou-sestru-v-zahranici-drina/>. ISSN 2570-4915.

IM, E. O. and LEE, Y. Transcultural Nursing: Current Trends in Theoretical Works. *Asian Nurs Res (Korean Soc Nurs Sci)*. 2018, roč. 12, č. 3, s. 157–165. Dostupné z: doi:10.1016/j.anr.2018.08.006. ISSN 1976-1317.

KOKKO, R. Future nurses' cultural competencies: what are their learning experiences during exchange and studies abroad? A systematic literature review. *J Nurs Manag*. 2011 Jul, vol. 19, no. 5, p. 673–82. doi: 10.1111/j.1365-2834.2011.01221.x. ISSN 1365-2834.

MEAUX, J., SAVIERS, B. and TRAYWICK, L. Effects of study abroad on cultural and interprofessional competencies. *Nurse Educ Today*. 2021 Aug, vol. 103, 104928. doi: 10.1016/j.nedt.2021.104928. ISSN 0260-6917.

MRÁČKOVÁ, L. a BEDŘICHOVÁ, P. Úroveň transkulturního ošetrovatelství v Novém Jičíně, Opavě a Ostravě. *Ošetrovateľské perspektivy*. 2019, roč. 2, č. 2, s. 13–20. Dostupné také z: <https://osp.slu.cz/>. ISSN 2570-785X.

POKORNÁ, A. Podpora interkulturní sociální interakce v ošetrovatelském vzdělávání a klinické praxi. *Onkologie* [online]. 2015, roč. 9, č. 1, s. 47–50. Dostupné z: <https://www.onkologiecs.cz/pdfs/xon/2015/01/12.pdf>. ISSN 1802-4475.

SAVICKI, V., ed. Developing Intercultural Competence and Transforming Theory Research and Application in International Education. *Sterling*: Stylus Publishing, 2008. ISBN 978-1-57922-265-9.

SOUKUP, V. *Dějiny sociální a kulturní antropologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1994. ISBN 80-70668-82-2.

SOUKUP, V. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-328-5.

Kontakt

Mgr. Ludmila Koudeláková, Ph.D.
Fakulta zdravotnických věd, Univerzita Palackého v Olomouci
Hněvotínská 3, 779 00 Olomouc, Česká republika
[ludmila.koudelakova @upol.cz](mailto:ludmila.koudelakova@upol.cz)